

Мезу, жрець Амонів.

(Розділ з роману про Мойсея).

— Хіба ж тепер є певна сила, щоб приборкати народ Бен-Ізраель? Тепер, коли кожен хлопчисько, що ріже соломину на цегли, кожна баба жебруща, що збирає піря забитих курей, знає, що вона — ізраелітка? І знає також, що Земля Кемі вся й цілком її ворог, ворог усьому, що є ізраелітське? Мені здається, що було б слід нам самих себе запитати: чи не спізналися ми? — знервовано промовляв ставний і гарний, мов постава з нумідійського мармору, пророк з Пі-Басту.

Голова наради, великий пророк Амона Тебанського, Маанехтуф підвів на промовця очі. Несподівано ясні, вони блиснули на його бронзовому обличчі, як два піднесені леза. Не було в них гніву чи злоти, — але незломна сила. — Ні, не пізно. Тільки ж приборкувати дух відродження силоміць — немудро й непевно. Твій спосіб — занадто застарілий і вимагає багато жертв та коштів. Треба тому духові дати бажаний нам напрям. Не забувай: внук увязненого раба завжди радо запевнює, що він з діда-прадіда вільний. І вчорашній ізраеліт намагається словом та ділом довести, що прочім він — правдивий і повнокровний єгиптянин, лише з іншою назвою. Ці „єгиптяни“.

— Най захистять нас боги від таких землячків! — з глузливим переляком підніс до гори руки Ментухотеп.

— Най ліпше бережуть Землю Кемі руками тих, хто сьогодні хоче її руїни, — відказав поважно Амонів пророк.

— Ізраелеві бракує ватажка. І, поки його нема, нам гебраї не страшні. З ким і за ким вони підуть? — недбало кинув Ревосер, не підносячи очей на Маанехтуфа, якому заздрило до засліплення.

— Чом, бракує? Навпаки, у них аж занадто „вождів“. І що в них буде їх більше, тим для нас ліпше. Але прозорливість вимагає, щоб правдивий їхній проводир був — наш. От, тому ми й вирішили самі дати ізраелітам певного ватажка.

— Кого? — підвелись усі очі на Амонового пророка.

— Мезу.

— Ізраеліта?

— З їхньої крові?

— Святий пророку! Та невжеж тільки тому, що він гергоче, як гуска...

Загальне здивовання й обурення прорвало, як повінь, гатку. Але спокійна відповідь Маанехтуфа враз полагодила справу:

— Згадайте: в Землі Кемі кров матері, а не батька вирішує походження. А що він загикуватий... Та ж хіба гебраї вже доросли до членороздільної мови?

— А все ж таки... — почав був Ревосер.

— Саме тому, що „все ж таки“, — з легкою іронією перервав Маанехтуф, — це народ рабів. Народ не здатний до будування, лише до підбурювання, розрухів, заколоту. Отже, кажу, треба дати їм напрям.

— І ти так певний в Мезу?

— Я певен лише в його славолюбстві та пожадливості.

Старий Сєпа похитав головою:

— Пристрасті людські, мов сила води: вона все нищить, коли не керуєш нею. Коли ж над ними пануєш, вони добре служать. Чи ж ви певні, що... — але не доказав і сильно закашлявся. Кашляв довго, аж почервоніли очні баньки й напнулись сині жили на в'язах та обличчі. Пророк Пагері простяг йому оніксовий слоїчок з темною тектиною й круглу коробочку з цеглястого кольору кульочками-писульками. Неб-Ре підсунув келих з водою. Сєпа тремтячою рукою взяв червонову кульку й заплющив очі. За хвільку відкинувся на височенну спинку „пророчого“ фотелю. Тонкі губи, що тісно прилягали одна до одної, як віко замкненої скрині, стиха шепотіли:

— Полегчало Ізиді... Полегчало Ізиді... З печінки вийди, злий духу, з серця вийди, з кісток моїх... Полегчало Ізиді.

Та дискусія йшла далі.

— А що ж, як Мезу відчує знеацька, що в нього сила — запитав пророк з Пі-Басту.

— А хіба ж ми в час не пригадаємо йому, що вона позичена у нас?

— Так... Але ж ми всі знаємо, що він — не звичайний жрець. Предсінь — небіж фараона, хай живе.

Маанехтуф недбало глянув на перстень зі скарабеєм на своїй, як у жінки випещеній, руці, й трохи приплющив одно блискуче око.

— А ти, — сказав грудним низьким голосом, — ти такий певний, святий Ментухотепа, що дядько того Мезу назавжди пришрубований до свого престолу?

Раптова тиша прикрила оксамитовим крилом нараду пророків. Дехто автоматично оглянувся по дверях. Це ж бо поперше Маанехтуф відслонив перед ними шматок завіси, що затуляла його пляни. Пляни, що, зрештою, не були чужі й їм усім. Одначе ніхто не відважився промовити. Тим підкреслили, що думка та вимовлена ще ніби не була.

Ментухотепа піддався:

— Тобі, великий пророче, з Тебів видніше, як нам, з нашої оази в пустині. Наперед згоджуюся з мудрістю Амоною й завжди вважаю її за досконалу.

— Так, так! Справно! — відказали інші.

Схід вже рожевів. Жерці заспівали ранішній гімн Єдиному, Чиє наймення Таємниця. Нарада скінчилась.

Тимчасом в Тебах, у „Домі книг“ Мезу докінчував працю, призначену йому Маанехтуфом. Молодий жрець мусів звести до купи всі існуючі папіруси, з найдавнішими записами, літописами

легендами, що торкалися минувшини державної скарбниці, Льюпе-ро-Гунту.

Мезу щойно прийшов до вечірньої праці, глянув на високу бронзову лямпу на столі: кікіюлю в ній було досить. Тоді розправив широкі рамена, пройшов рукою по виголеній, трохи спітнілій голові й на мить прислухався до ніжного дзеленчання золотого ретязя, прикрашеного ознаками Рамзесового роду. Ніколи не скидав його, й ніколи не міг бути байдужим до його солодкого дзвону.

Після останньої розмови з Маріям, він що-разу при цім дзеленчанні ретязя згадував її запальну, надхнену постать. Усміхнувся на її гарячі слова про призначення народу Бен-Ізраель, „народу-мистця, народу-поета в незлічі крутих хліборобів та підлих крамарів єгипетських“... „Дівочий запал! — подумав поблажливо“ — Минеться, як вийде заміж і заведе собі свій малий народець“. Простяг руку до наповненого легким вином келиха, ложечкою зі слюновини поклав у вино свіжопринесений білий сніг зі срібної мисочки, вложеної в подвійну глиняну шабатурку, й доливши померанчевим соком, випив. Сторонні думки відлетіли геть, коли він схилився над пожовклим папірусом, наліпленим на тонке полотно.

...„порадившись з матір'ю Ізидою, що знає все, та з Нейт, богинею тємною, обличчя якої не може й ніколи не зможе побачити людина смертельна, посилаю його тобі“...

Далі був видертий чималий шматок. Мезу зробив досадний рух і проглянув швидко весь манускрипт: був увесь цілий вже до кінця.

...„двоє з них взяли воскових смолоскипів багато. Але розсвітили один лише. Третій з тих грішних жерців, від яких відвернув пресвітлий Амон обличчя своє, повісив на шию свою разок намиста довгий, подібний до шкляних оздоб, що прикрашають ними себе жінки.

Знак, прихований від очей незідаючого тємниць Льюпе-ро-Гунту, що безбожні греки „Лябіринтом“ варварською мовою своєю називають, закляв вправлений різьбяр у кожну намистину окрему. Звіряючи ті знаки з написами підземних приміщень, хто відав силу їхню, ходити міг, скрізь Льюпе-ро-Гунтом, як гонець фараонів ходить шляхами землі. Затемнив Сет чорним диханням своїм сумління жерців тих негідних. Серця ж їхні наростіж відчинив всьому лихому. Тому й пройшли всі троє підземними тємницями й вступили, кінець-кінцем, у схованку Великої Скарбниці. В ній золота й самоцвітів найліпших набрали стільки, скільки можуть на спинах своїх принести троє міцних тілом людей. І на поверхню землі без перешкоди вийшли, уважно двері всі за собою зачинивши.

І сталося, що Ма-богиня, яка правду за світло очей своїх має, повсяк час справедливости пильнуючи, торкнулася божською рукою своєю серця Антефа, наймолодшого із тих злочинців. Він же вчув у серці своєму голос, проказуючий: „відчиняються

двері покою дозорців і наближаються кроки висланих, щоб зловити злодіїв речей посвятних“.

Проявом волі великих богів четвертий ту ж мить з'явився серед трьох тих безбожних. Був це страх, вічно-тремтячий, з лицем білим, як вид слабого на лепру. І затремтіли всі троє від Четвертого. Не задля гріховності вчинку свого, а смерті бо ради, якої сподівались. Знали: жорстока й повна мук прийде вона. І майбутнє стало перед очима їхніми, як стіна висока, що перелізти її не можна. Безодня ж роззявила пащу свою поза ними й проковтнула минулість їхню.

Тоді Псару, другий з негідників тих, вийняв пuzдерко з отруєю: мав бо її при собі саме на випадок цей. Страх поквалливо відтулив вічко пuzдерка того. Набрали всі троє в пучки, мов сіль блискучого, на вигляд масного, що ним була повна коробочка, — й проковтнув кожен свій поділ смерті. Поковтали й стояли нерухомо. Отруя ж бо та мала силу вбити найміцнішого за час менчий, ніж треба на промовлення — „Амон-Ра“. Та й вдесьте вже проказали вони наймення пресвяте, а смертю з отруї — не вмер з них жаден: відвернула бо смерть-служниця богів — обличчя своє від мерзотників тих.

І тихо стало навколо. І ніхто не йшов затримати їх. Страх же, що поставила богиня Ма між них, крутив думками у внутрощах їхніх, як самум крутить піском у пустині. Тому й не могли витривати вони до кінця в злочині своєму, бо ж говорив Страх у серцях їхніх: на місці сьому полишіть всі скарби, що ви в затверділості серця свого тут украли. Лише отруту, що вже силу втратила свою, віднесіть ви, шакали, з собою зі всіх багатств Льепо-ро-Гунту. Й послухали подруге злочинці Страху й впірнули з руками порожніми в п'ятьму й всі три втекли у пустиню.

Сім разів новий місяць з'являвся і сім разів зникав у таємниць повному небі. І не знайшли собі пристановища негідники, не вигадали порятунку собі в мандрюваннях своїх по пустині. За їжу була їм розпука. Одчаєм замість соли приправляли вони ту поживу свою. Слово „спокій“ забули уста їхні. Пісок засипав очі, що від вчинків справедливості відвернулись. Вітер сухий палив спрагою серця їхні. Зустрічав зрадників Лев. І не зів їх, бо ж огидою є для зубів вільного звіря пустині зрадник присяги посвятної. Дикі Шасу, до яких світлий Ра огиду має, зайняли їх. Бо ж нечисті й немудрі вони й навіть із зрадниками розмовляти собі дозволяють. А довідавшись з хитрих слів злочинців, що знають вони письма, хотіли нечисті Шасу настановити їх за жерців перед обличчям негідних богів своїх. Та ж впали й на порох розлетілись навіть погані боги Шасу: самі ганебні, а не стерпіли ганьби такої, щоб приймати офіру із рук зрадників віри власної.

І вигнали тоді злочинців нечисті Шасу, не заподіявши їм смерті: чародіями бо вважали їх.

І знов блукали пустинею, днів багато — багато. Тоді змі-

цнилися їх Лібу, ненажерливі й неситі на все, що їм не належить. В таборі ж Лібу, Сет оплутав доньку ватажка розбішак тих. І, як нитки на станку ткальському, доти хитрощі жіночі снувала вона, аж поки не став з нею до шлюбу Антеф.

І тішився в серці своєму нікчемний плазун той вельми, що, нарешті, вивязне він щасливо з пригод всіх. І вже укладав у таємниці серця свого, як поведе він диких Лібу грабувати оселі Землі Кемі, рідного краю свого, котрий не його — Антефа уразив, а його Антеф зрадив.

Та ж сталося в мент, коли безбожний шлюб той почали справляти, запитав батько дівчини Лібу злочинця:

— „Чи не вяже тебе шлюб укритий інший“?

— „Жадних шлюбів не маю, які б вязали мене“ — вирікся жрець зрадливий, чий язик присягався богам ніколи жінки не пізнати. І впала мертва до ніг його дівчина Лібу; була бо побожна і щастя собі у богів не смертельних щиро прохала. Самум у ту ж мить, як табун коней сполошених, з пустині пригнав. Намет зірвав, все розметав, людей же забив багато — багато.

І знов троє зрадників, як верблюди здичавілі, гнані бичем спраги, блукали пустинею. І смерти не було на них, бо ще не виповнилась мірою повною кара за злочин їхній. Й вийшли вони з палючої пустині аж до ріки посвятної, що життя, здоровля, силу, мов божський фараон, дає Землі Кемі. Рікою посвятною дісталися вони до Землі Куш, обминаючи острів Пі-лу, бо ж там стоїть оселя богині Ізиди, тієї, що відає все.

І стали вони рабами в Землі Куш. Там обертали, як воли колеса — жорна й служили синам Куш, діти якої відвічно бували невольниками Землі Кемі.

Так рабами рабів негідних зробив їх пресвітлий Амон, бо що ж може бути нижчого, як раб раба країни власної? І, як пастих вибірає худобу з череди своєї, паруючи скотику по вподобі своїй, так пани їхні дали їм жінок огидних, невольниць нечистих, як і вони.

І обертали жорна довго-довго-довго. Щоб мали досить часу зрозуміти, що й бажання злочину є гріх перед очима богів, а не тільки доконаний вчинок злий. Правнуки ж тих, що, будши жерцями, не світлим богам країни своєї, а пристрастям нечистим служили, лишилися рабами на віки віків. Вони і всі, всі нащадки їхні. Бо ж не варт наймення людини вільної, хто сам в невольництво вліз...

Мезу згорнув папірус.

Така казка зробить вражіння не лише на ослярів коло Тебанських брам та рибалок на Нілі. Вона ліпше за пильну сторожу тримає люд на припоні.

Хотів покласти перечитаний папірус до бронзової вази, але помилився, сувой упав за вазу. Нагнувся, підхоплюючи папірус й, мов тихим сміхом, ніжно задзвонив ретязем з ознакою фараонового роду. І враз попливла перед очима молодого жерця над-

